

NA 20. OBLJETNICU EURA EUROPSKA ĆE MONETARNA UNIJA DOBITI 20. ČLANICU – HRVATSKU, KOJOJ ĆE NAJKAKLJIVIJE BITI ISPUNITI KRITERIJ VEZAN UZ INFLACIJU

Donosi li euro rast ili pad standarda?

Negativan efekt **zaokruživanja cijena** neće se moći izbjjeći, no on se za Hrvatsku procjenjuje na oko 0,2 do 0,3 postotna poena. Ali problemi će biti i psihološki – kad na račun sjedne 300 eura plaće ili mirovine pa se vidi koliko je to malo...

Piše Ljubica Gataric

Europske monetarne vlasti tvrde da će se inflacijski udar ispuhati do sredine ove godine, što bi svakako olakšalo posao premijeru Andreju Plenkoviću, ministru financija Zdravku Mariću i guverneru Borisu Vujičiću

Odije li se sve prema planu, ovo bi za Hrvatsku mogla biti godina eura. Politička odluka o ulasku Hrvatske u eurozonu u Frankfurtu i Bruxellesu već je donesena, ali svejedno će prvi dio ove godine proteći u znaku njezina finiširanja. Prijе svega, od zemlje kandidatkinje očekuje se da zadovolji zadane kriterije, među kojima je trenutačno najkakljiviji onaj vezan uz inflaciju. Stopa inflacije u Hrvatskoj posljednjih mjeseci lagano ispod europskog prosjeka ili tu negdje, no ipak je osjetno viša od inflacije u tri članice s najnižim rastom cijena, što se spominje u kriterijima. Za hrvatske vlasti u ovom slučaju najvažnije je da je inflacija potaknuta zbijanjima u okruženju, prije svega rastom cijena energetika, a ne domaćim razlozima. Izuzev naftne, cijene ostalih energetika kod nas su manje-više bile pod kontrolom države pa se može očekivati da će Vlada način da izbjegne ili odgoditi osjetnije poskupljenje struje i plina u travnju. Tijekom travnja i svibnja "uzimaju se mjeru", odnosno objavljuje napredak država u ispunjavanju uvjeta za ulazak u eurozonu, dok se konačna odluka o proširenju eurozone na Hrvatsku očekuje u srpnju.

Bit će to svakako veliki spektakl za Hrvatsku, ali i važna simbolička odluka za Europsku uniju. Na dvadeset obilježnicu eura europska će se monetarna unija proširiti na svoju dvadesetu članicu. Euro je druga najvažnija svjetska valuta nakon dolara, u njemu je petina deviznih pričuva svih zemalja svijeta, a euron se obavlja gotovo 40 posto bankovnih transakcija u svjetskom novčanom prometu. U dvadeset godina postojanja BDP država članica eurozone, koje zajedno imaju oko 342 milijuna stanovnika, povećan je 50 posto, no euron iza sebe ima i prve velike potrebe vezane uz globalnu finansijsku krizu iz 2008. te dužničku krizu Grčke. I nakon 20 godina država ►►

ve europske monetarne unije voze s najmanje dvije brzine, s Njemačkom kao predvodnikom i visoko zaduženim mediteranskim članicama na začelju. Zasad se unutar eurozone tek sporadično mogu čuti prigovori na račun Hrvatske kao nove članice, a nijedan od njih ne dolazi od tijela ili institucije koja je uključena u proces pristupanja novih članica.

Kad je u pitanju domaći politički teren, moglo bi se reći da postoji prešutni konzensus najvećih stranaka o ulasku u eurozonu pa ga nije bitnije poremetilo ni neuspjelo skupljanje potpisa Hrvatskih suverenista. Most je na vrhuncu svoje političke moći bio kritičan prema monetarnoj politici općenito, kao i mogućnosti gubljenja nacionalne valute, ali ta stranka trenutačno ima prečeg posla te je zabavljena rušenjem COVID potvrda i ostavila je monetarnu politiku po strani. Domaći izvoznici prihvatali su euro, a Hrvatska narodna banka tvrdi da ga većinski podržavaju i građani, što temelje na redovitim ankietama kojima se propituje raspoloženje javnosti. No neovisno o podršci, među građanima je prisutan snažan strah od poskupljenja, potaknut percepcijom iz država koje su prije nas preuzele euro da zamjenju valutu dovela do niza poskupljenja. Svali od nekoliko dosadašnjih krugova proširenja imao je svoje specifičnosti. Zbog osjetnog poskupljenja naftne inflacije je, na primjer, također bila veliki problem u vrijeme slovenskog priključenja. HNB tvrdi da je jednokratni učinak zaokruživanja cijena zbog prelaska na novu valutu bio relativno nizak te se uglavnom kretno oko 0,2 postotna poena. Percepcija građana je, naravno, bila bitno drugačija te se više od polovice stanovništva žalilo na skupco.

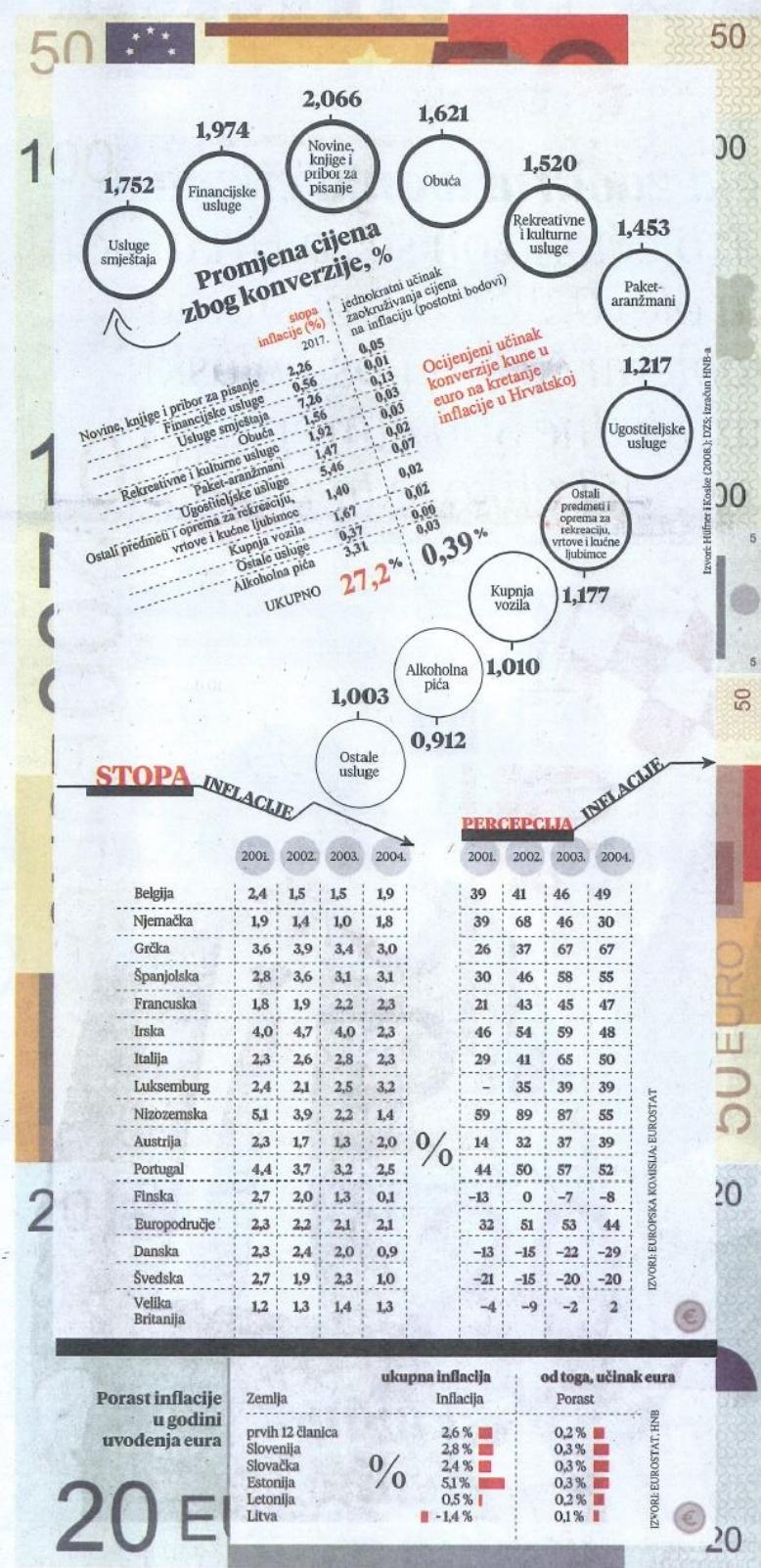
Kod nas su cijene i bez eura u uzlaznoj putanji, što cijelu operaciju zamjene valute čini još osjetljivijom. Europske monetarne vlasti tvrde da će se inflacijski udar ispuhati do sredine ove godine, što bi svakako olakšalo posao premijera Andreju Plenkoviću, ministru finacija Zdravku Mariću i guverneru Borisu Vujčiću. No čak ako se to i dogodi, problem je što će naše zaokruživanje krenuti od znatno viših razina cijena nego što ih imamo sada ili smo imali prije godinu dana.

Vlada i središnja banka užurbanio se bave tehničkim i provedbenim mjerama, HNB bi do kraja siječnja trebao objaviti likovni izgled hrvatskih eurokovanica, a počeće se i pripreme za kovanje novih eura te sklađištenje i zbirjanje, odnosno uništavanje povučenih kun. Također, pripremaju se i razni psihološko-kognitivni alati, poduzetnički kodeksi te dvojno iskazivanje cijena, sve kako bi prebacivanje na euro prošlo sa što manje suza i udara na potrošački džep.

Naši sugovornici o euru osobe su koje cijeli taj proces aktivno prate sa strane, profesorica javnih finansija i monetarne politike sa zagrebačkog Ekonomskog fakulteta Marijana Ivanov, koja je uvjerenja da će nam euro donijeti više koristi nego štete, te sindikalist Vilim Ribić, inače ekonomist po struci, koji se čvrsto opredijelio za politiku čekanja.

Fokus na preračunavanju cijena bit će od sredine ove godine, no Marijana Ivanov upozorava na mogućnost da poduzetnici i trgovci povećaju cijene roba i usluga u razdoblju prije nego što fiksiramo tečaj, dakle i prije sredine iduće godine. Logika je jednostavna, poskupit će sada kako ne bi bili izloženi reputacijskom riziku u vrijeme kad se bude pratilo dvostruki iskazivanje cijene. Inače, obveza iskazivanja dvojnih cijena u kunama i eurima trajat će otrilike godinu dana, i to najvjerojatnije od kolovoza ove do srpnja iduće godine. Priprema se i niz javnih kampanja u kojima će država pozvati građane da

Na stup će srama kafići koji kavu od 10 kuna zaokruže na dva eura ili frizeraji koji šišanje od 110 kuna zaokruže na 20 eura

prijavljaju sve one za koje procijene da su pretjerale sa zaokruživanjem. Spominje se i stup srama za trgovce i uslužne radnje koji naprimjer kavu od 10 kuna zaokruže na dva eura ili frizeri koji šišanje i frizuru od 110 kuna zaokruže na dvadeset eura.

Bili za euro ili ne, ekonomisti su svjesni da se negativni efekt zaokruživanja cijene neće moći izbjegi, a on se za Hrvatsku procjenjuje na oko 0,2 do 0,3 postotna poena, s nešto jačim utjecajem na sektor usluga. Ivanov smatra kako je to prihvatljiva "cijena" sklanjanja pod veliki i sigurniji klošbaran.

– Nemam dileme oko toga treba li nam euro. Koristitog poteca veće su od troškova jer, kad počne razdoblje rasta kamatnih stopa i premije rizika, a kad-tad će se to dogoditi, u manjoj čemu mjeri biti pod udarom rasta premije rizika – dodaje Ivanov. Kao mala otvorena ekonomija, visoko eurizirana i snažno integrirana u europski prostor, Hrvatska je i sada ovisna o dobrim ili lošim kretanjima unutar eurozone.

Vilim Ribić smatra suprotno – da su rizici veći od koristi.

– Građani se ne trebaju bojati rasta cijena prilikom ulaska u euro. To je zanemariti problem. Pravi problem je smanjivanje plaća prilikom svake buduće krize jer će to biti jedini način spašavanja konkurentnosti u uvjetima kada nemamo vlastitu valutu. Smanjivanje plaća bez teških društvenih i političkih potresa nemoguće je izvesti. Posljedica će biti novi valovi iseljavanja – uvjeren je Ribić koji želi što u Hrvatskoj nije bilo poštene javne rasprave o euru.

– Euro ima neke manje prednosti, ali samo u uvjetima stabilnosti i rasta. Međutim, mudra politika računa i na teška vremena, a ne polazi od naivne predodžbe da će se biti jako dobro. Trebalо je čekati i uvjetovati ulazak u eurozonu njezinom reformom – tvrdi sindikalist Ribić i spominje reakcije čeških vlasti.

– Češka vlada je prije nekih mjeseci dana rekla da će euro uvoditi tek onda kada to bude odgovaralo češkoj državi. U Češkoj se o tome ozbiljno razgovaralo. I u drugim zemljama koje još nisu uveli euro postoji puna svijest o tome i ne pada im na pamet srljati u nedovršenu kuću (Švedska, Danska, Poljska...). Promjena nacionalne valute jedan je od najvažnijih događaja u životu neke nacije. U pristojnoj državi vlast bi tražila mišljenje i verifikaciju naroda na referendumu za tako važnu historijsku promjenu. Valja imati na umu da izlazak iz eurozone neće biti moguć (primjer Grčke). Iz svega proizlazi da je to politički potvhod, za kojim vede eurokrati kako bi se EU stabilizirao nakon Brexita. Čudno je da za tim vapi ranjiva i nespremna Hrvatska – kaže Ribić.

Marijana Ivanov uvjerenja je da, spremni ili ne, naši dugoročni troškovi neće biti viši od koristi.

– Mi ćemo uvijek biti slabije produktivno gospodarstvo, uvijek ćemo biti među članicama s nižim standardom jer nemamo generatore koji bi nas mogli odvuci u veće stope rasta. Na malom tržištu ne možete biti produktivniji i konkurentniji jer ne možete iskoristiti ekonomiju obujma na način na koji to mogu veći. Samo izvoz i veća orijentacija proizvodnje za izvoz nešto mogu promjeniti, ali sve je to sada sitno jer je vrijednost našeg robnog izvoza premašila – tvrdači Ivanov koja u prilog ulaska u eurozonu ističe da što naša ekonomija ipak konvergira prema eurozoni, izvoz nam je dominantno vezan uz eurozonu, u razmjeni s CEFTA-om plaćanje je u eurima, vanjski dug svih sektora dominantno je u eurima, strani gosti uglavnom su iz eurozone, cijene nekretnina i automobila odavno se iskazuju u eurima, imamo euriske doznake. Domaće stanovništvo naviklo je na euro koji živi kao naša valuta otkako je uveden. Darove za

vjenčanja, krizme, krštenja... dajemo u eurima.

- Makroekonomski koristi ne-upitne su, ali na osobnoj razini bit će i štete. Što god elika iz središnje banke govorila, rast cijena će u relativnom smislu najviše pogoditi ljudi iz nižih dohodovnih razreda. Problemi će biti i psihološki kada dobiješ 300 eura plaće ili mirovine i shvatiš koliko je to malo - dodaje Marijana Ivanov.

Guverner Boris Vujčić kao argument u korist eura navodi da protekli petnaestak godina nije došlo do pada životnog standarda ni u jednoj novoj članici eurozone. Blago i jednoratno povećanje cijena bilo je prosječna 0,23 postotna boda. Gleda li se odnos kumulativnog rasta cijena i plaća od uvođenja eura do danas, kumulativni rast plaća bio je daleko brži, što znači da je životni standard rastao. Primjerice, u Sloveniji su plaće u tom razdoblju kumulativno rastele 48 posto, dok su cijene rasle svega 26 posto. Vujčić kaže da je apsolutni dokaz da je euro unaprijedio životni standard gradana u tim zemljama navodi podršku gradana euru, koja iznosi 70 i više posto. Da je kojim slučajem bilo suprotno, podrška euru zasigurno ne bi bila ni približno tako visoka.

Odakle Vilim Ribić crpi svoje argumente?

- Nemanikavih sentimenata prema kuni. Nisam ni euroskeptik. Međutim, to ne znači da kao europski trebam odreznati pola mozga i nekritički promatrati sve što nam dolazi iz EU - veli Ribić.

Eurozona je, kaže, jedna od stvari koja zaslužuje krajnji oprez. Ona odgovara bogatim evropskim zemljama i veoma je rizična za slabe ekonome istočnih i južnih evropskih zemalja. Valuta neke zemlje nije samo mjerilo vrijednosti i sredstvo plaćanja, već je ona jedan od nekoliko ključnih alata koje države koriste za obranu nacionalnog gospodarstva u razdobljima kriza. Krize su redovita pojava kapitalističke ekonomije. Države se u krizi brane tečajnom, kamatnom i fiskalnom politikom, i nema puno više alata u obrani konkurenčnosti, radnih mjeseta i očuvanja proizvodnje. Te poluge bit će sada izvan kontrole hrvatskog naroda i njegovih legitimnih vlasta. Kamatne stope u eurozoni neće se prilagodavati interesima male Hrvatske, već velikim ekonomijama. Upućeni znaju koliko je to važno. To vrijedi i za tečaj - uvjeren je Ribić.

Država se može odreći vlastite valute samo i jedino u sustavu koji ima izgradnjene mehanizme i institucije za podršku u vremensima krize. To u eurozonu nije slučaj.

- Proračun Evropske unije je neznatan, solidarnost među zemljama gotovo je nikakva. Njemačko javno mnenje alergično je na pomaganje zemljama u krizama. Međutim, kada Plenković nosi milijardu kuna u Slavoniju, ne buni se ni Istra ni Dalmacija, jer Hrvatska država u kojoj se solidarnost podrazumijeva. EU nije država. Valuta bez države invalidna je. Primjeri Finske, Španjolske, Grčke, Italije, Irske i Portugala pokazali su da su te zemlje bez vlastite valute teško nastradale za vrijeme finansijske krize jer Evropska središnja banka (ECB) nije imala ni sredstva ni ovlasti da intervencijski. Ne samo da Hrvatska nije spremna za eurozonu, već i eurozona nije spremna za Hrvatsku i njoj slične zemlje - uvjerenava Ribić.

Nedavno je i jedan njemački ekonomist istaknuo kako nijedna zemlja kandidatkinja, pa ni Hrvatska, nije spremna za euro. Imati novu vjenčanicu nije, kaže, dovoljno za brak. Ivanov na to odgovara kako je proširenje eurozone na Hrvatsku zajednički interes.

- Izjave da nismo spremni za eurozonu ekonomski su neopravdane i za njih ne postoji ekonomski uporištvo. Europa će prije ili poslije morati postati fiskalna unija želi li konkurirati Sjedinjenim Američkim Državama i

GORAN STANZI/PRS/SELL

Dugoročni troškovi uvođenja eura neće biti viši od koristi. Mi ćemo uvek biti među članicama EU s nižim standardom jer nemamo generatore koji bi nas mogli odvući u veće stope rasta. Samo izvoz i veća orijentacija protivzadnje za izvoz nešto mogu promijeniti, uvjera Marijana Ivanov

Rast cijena zbog ulaska u eurozonu zanemarljiv je problem. Pravi je problem smanjivanje plaća prilikom svake buduće krize jer će biti jedini način spašavanja konkurenčnosti u uvjetima kad nemamo vlastitu valutu, zabrinut je Vilim Ribić koji žali što nije bilo prave rasprave o uvođenju eura

SANJIN STRUČIĆ/PR/SELL

Medu građanima je prisutan snažan strah od poskupljenja, potaknut percepcijom iz država koje su prije nas preuzele euro da je zamjena valuta dovela do niza poskupljenja

velikog Kini. Povećanjem broja članica, eurozona dobiva na reputacijskoj koristi, a s nama ne dobiva nikakav dodatni rizik. Čak i da u Hrvatskoj nastupi kriza, to ostale neće ni okrenuti jer smo mala ekonomija - argumentira Marijana Ivanov.

Ona se, međutim, dotaknula i poznatih predrašuda, koje nisu smještene samo u naš negi i u javni prostor starih članica EU. Gradani nekih članica EU smatraju da su neke ekonome i gradani vredniji, a drugi manje vrijedni.

Taj podcjenjivački stav uviјek će biti prisutan jer je dio moraliteta, a rekla bih i primitivizma. Mediteransko-katolički i protestantski dio EU nikad neće imati sličnu radnu etiku. Mi ćemo uvek gledati kako ćemo u privatnom životu imati više sreće, oni taj privatni život nemaju, ali su materijalno bogatiji. Mi ćemo se uviđati smijati, oni to sve manje znaju. Mi ćemo uvek htjeti sjesti na kavu, vidjeti nematerijalno u kvaliteti života. Njihova kvaliteta života je lošija iako je u BDP per capita veći. Antagonizam između mediteranskog i sjevernjačkog mentaliteta uviđek se postoji. Na nama je da nametnemo svoj sustav vrijednosti i pokažemo

da smo njime zadovoljni - slikovita je Ivanov.

Naček, sve države članice koje su prisutnile Evropskoj uniji na-

kon 1992. moraju uvesti euro kao službenu valutu u jednom trenutku u budućnosti kad za to ispune uvjete. Jedino je Danska izuzeta iz te obaveze, no monetarna politika te zemlje identična je politici Evropske središnje banke. Danska nije u eurozonu, zadržala je svoju valutu, ali s tečajem koji je fiksiran uz euro. Odluku o pokretanju postupka uvođenja eura donose nacionalne vlasti države članice, a zasad su to učinile Hrvatska i Bugarska, s tim što je bugarski put zbog problema u tamoznjem bankarskom sustavu nešto sporiji. Bugari su pristupili ERM tečajnom mehanizmu kad i Hrvatska, no tamošnje vlasti ističu 2024. kao realniju godinu za uvođenje euroa. Rumunji su pak euro nadaju u sljedećih pet godina. Češka, Mađarska i Poljska nisu iskazale ambicije za brzo priključenje te su se odlučile za pristup "čekanja i promatranja". No riječ je o zemljama čije se stanovništvo i tvrtke nisu u povijesti vezali uz njemačku marku, odnosno euro kao

što je to slučaj u Hrvatskoj te u tri države dug nominiran u euru čini 10 do 25 posto ukupne zaduženosti. Kod nas se kreće oko 80 posto.

Istraživački dvojac središnje banke, Milan Deskač Škrbić i Davor Kunovac, proučavajuće je nedavno koliki bi bio trošak gubitka monetarnog suvereniteta u Švedskoj, Češkoj, Mađarskoj i Poljskoj da uvedu euro te su došli do zaključka da u tim zemljama postoji visoka povezanost i usklađenosnost između ključnih kamatnih stopa i poslovnih ciklusa europskega područja. Njihova nesklonost ulasku u monetarnu uniju ne temelji se, tvrde, na čvrstim ekonomskim razlozima, već na širem socijalnom i političkom kontekstu.

Guverner Vujčić često ponavlja da i nakon uvođenja euroa glavnina nacionalnih politika važnih za razvoj ostaje u nacionalnoj ingerenciji. O nizu lokalnih regulacija poslovanja, preko razine oporezivanja, gdje postoji tek minimalna harmonizacija na europskoj razini, razini i strukturi javne potrošnje, obrazovnoj politici, kao i mnogim drugim politikama, i dalje će se odlučivati u Zagrebu, a ne u Bruxellesu. Euro će imati određen pozitivan utjecaj na stabilnost i

konkurenčnost. Pojeftinit će poslovanje i učiniti gospodarstvo konkurenčnijim te nam omogućiti pristup dodatnim zaštitnim mehanizmima u slučaju poremećaja poput aktualne pandemije. No Vujčić dodaje kako euro sigurno nije čarobni štapec koji će preko noći riješiti sve naše probleme i pretvoriti nas u visokorazvijenu državu.

Hrvatska narodna banka ističe da će jednokratni troškovi prilagodbi na novu valutu, od kojih će neke snositi država, a neke privatni sektor, biti od 0,5 do 1 posto BDP-a, odnosno dvije do četiri milijarde kuna. Ti se troškovi odnose na nabavu/proizvodnju novčanica i kovanica eura (za što će u tri godine trebati nešto više od 900 milijuna kuna), povlačenje kuna iz optjecaja i puštanje novčanica i kovanica eura u optjecaj, prilagodbu bankomata i druge prilagodbe u financijskom sektoru, informatičke i administrativne prilagodbe u sektoru države i privatnog sektora, aktivnosti informiranja građana i poduzeća.

Procjenjuje se da će građani i poduzetnici uštedjeti, a banke izgubiti najmanje 1,1 milijardu kuna na transakcijama zamjene kuna za eure i obratno.

Konverzija kredita bit će detaljno uređena zakonom, što je također jedna od osjetljivijih tema. Od dana uvođenja euroa svih kunkski krediti i krediti s valutom klausulom u eurima smatrat će se kreditima u eurima. Prema načelu neprekidnosti ugovora i drugih pravnih instrumenata, uvođenje eura neće utjecati na valjanost postojećih ugovora u kojima se navode iznosi u domaćoj valuti. To, među ostalim, znači da se ugovori o kunkskim kreditima i kreditima s valutom klausulom u eurima neće morati nužno mijenjati zbog prelaska na euro kao novu službenu valutu.

U HNB-u kažu da će se putem Zakona o euru (izrada prijedloga zakona je u tijeku, a njegovo donošenje očekuje se u prvoj polovini sljedeće godine) osigurati da se iznosi iskazani u kunama u tim ugovorima automatski preračunaju u iznose u eurima prema fiksnom tečaju konverzije bez naknade za dužnike. Zakon o euru, osim što će za ugovore o kreditu urediti preračunavanje iznosa iskazanih u kunama u iznose u eurima prema fiksnom tečaju konverzije, regulirat će i pitanje kamatnih stopa.

Ako je kredit ugovoren uz fiksnu kamatnu stopu, u tom slučaju nakon uvođenja euroa osim konverzije glavnice neće biti potrebna nikakva prilagodba jer će se nastaviti primjenjivati ista kamatna stopa. Kada je riječ o kreditima ugovorenima uz promjenjivu kamatnu stopu (koja se sastoji od fiksne marže i promjenjivog dijela koji se oslanja na jedan od zakonom dopuštenih promjenjivih parametara), u nekim će slučajevima biti potrebno prilagoditi promjenjivi parametar jer nakon uvođenja eura taj parametar više neće postojati u istom obliku. Pritom će se krovnim zakonom o uvođenju euroa osigurati određeni kontinuitet u primjeni parametara, u smislu da će postojeći parametri biti zamjenjeni parametrima koji su im najslužniji. Što znači da uvođenjem euroa neće doći do automatskog izjednačavanja ujetva kunkskih krediti s ujetima eurskih kredita koji se nalaze u ponudama banaka. Također, dužnik se neće smjeti naći u nepovoljnijem položaju nego što bi do nje došlo do uvođenja euroa. Drugim riječima, kamatna stopa ostat će ista ili će se nezнатno smanjiti.

Primjerice, kunkski krediti ugovoreni uz promjenjivu kamatnu stopu vezanu uz kunkski NRS (nacionalna referentna stopa) bit će zamjenjeni odgovarajućim eurskim NRS-om. Kako bi se izbjeglo da nakon takve prilagodbe promjenjivog parametra ukupna kamatna stopa koju plaća dužnik poraste, zakonom će biti propisano da su banke eventualno porast promjenjivog parametra dužne kompenzirati smanjenjem fiksne marže. •

Uvođenjem eura neće doći do automatskog izjednačavanja ujetva kunkskih krediti s ujetima krediti u eurima